

Til Kulturdepartementet
postmottak@kud.dep.no

Oslo 21.juni 2013

INNSPILL TIL KULTURUTREDNINGEN - NOU 2013:4

Samarbeidsforum for estetiske fag, SEF, er en paraplyorganisasjon som arbeider for å styrke de estetiske fagene i opplæring og utdanning. SEF består av Kunst i skolen, Kunst og design i skolen og Musikk i Skolen og har rundt 15.000 medlemmer, herunder lærere, skoler, utdanningsinstitusjoner og aktivitetsgrupper.

Kulturutredningen er et velskrevet, interessant og innholdsrikt dokument. Vi velger i hovedsak å konsentrere våre innspill om kunstfagene og kunstfaglig opplæring og lærerutdanning, men vil innledningsvis kommentere noen av de viktigste grepene i utredningen:

- SEF er begeistret for forslaget om å styrke *den kulturelle grunnmuren* – forstått som den kulturelle infrastrukturen som gir hele befolkningen tilgang til kunst- og kulturfaglig kompetanse, deltakelse og opplevelse. Vi mener at den kulturelle grunnmuren må bygges gjennom:
 - egnede kulturarenaer til det lokale musikklivet
 - nye og forenklede tilskuddsordninger for det lokale kulturlivet
 - styrking av studieforbundene gjennom bedre økonomiske rammer
- SEF støtter intensjonen om at den kulturelle grunnmuren må styrkes gjennom et løft for det lokale kulturlivet. Vi er imidlertid bekymret for at dette ikke er tilstrekkelig for å løfte kvaliteten på grunnskolens opplæring i estetiske fag
- Vi mener at begrepet *ytringskultur* treffer godt mht å angi hva som skal være kulturpolitikens ansvarsområde og er fornøyd med at tiden for det utvidede kulturbegrepet er omme
- Vi støtter Enger-utvalgets forslag om å styrke utviklingen av en kunnskapsbasert kulturpolitikk gjennom opprettelse av et forskningssenter innenfor kunst- og kulturvern

De estetiske fagenes status og situasjon i grunnskole og videregående opplæring

Etter innføringen av Kunnskapsløftet i 2006 har de estetiske fagene/ kunstfagene vært under sterkt press i grunnopplæringen. Dette skyldes flere forhold, bl.a. fokuset på grunnleggende ferdigheter og den snevre måten å forstå disse på, den store oppmerksomheten som nasjonale og internasjonale kompetansemålinger får, der estetiske fag/kunstfag og estetisk kompetanse ikke inngår, og ikke minst den store mangelen på

kvalifiserte lærere med kunstfaglig kompetanse. Kunstfagenes verdi som danningsfag, som viktige bidrag til sosialisering og flerkulturell forståelse og til kreativ utvikling og utfoldelse ser ut til å tape terreng i forhold til mer målbare resultater i grunnopplæringen. Imidlertid viser elevenes interesse for både de praktiske og estetiske fagene seg både i tidligere Elevundersøkelser og i de valgene de gjør på ungdomstrinnet mht. valgfag. Her utgjør *Design og redesign, Fysisk aktivitet og Sal og scene* nær 70 % av elevenes valg ¹

Fagene har dessuten fått redusert sin relative andel av årstimetallet i grunnskolen – først og fremst grunnet timetallsøkning i flere andre fag og bortfallet av valgfag i perioden 2006-2012. Reduksjonen av de estetiske fagenes relative andel av årstimetallet er heller ikke ny med Kunnskapsløftet. Siden 1970- tallet er fagenes relative andel av årstimetallet nær halvert, slik følgende oversikt viser:

- **Mønsterplanen av 1974:** Musikk og forming utgjør **19,7 %** av timetallet i grunnskolen (medregnet timetallet til valgfag, fratrukket timer til annet fremmedspråk)
- **Mønsterplanen av 1987:** Musikk og forming utgjør **16,2 %** av timetallet i grunnskolen
- **L-97:** Musikk og kunst og håndverk utgjør **14,5 %** av timetallet i grunnskolen (medregnet halvparten av *Skolens og elevens valg*)
- **K-06:** Musikk og kunst og håndverk utgjorde ved innføringen av Kunnskapsløftet **13,3 %** av timetallet i grunnskolen – og minker i takt med timetallsøkningen i andre fag. *1 2013 utgjør fagene 12,3%.*

(Gunn Imsen: *Clemets omgang med fakta*. Dagsavisen 29.10.04)

I videregående skole har særlig formgivingsfag hatt en vanskelig situasjon som har medført redusert søkning og nedleggelse av mange studietilbud rundt i landet. Vi mener det er av stor betydning at elever i hele landet får gode muligheter for å velge programmer med estetiske fag. Disse programmene representerer faglig bredde og mangfold i videregående opplæring og bidrar til at flere elever vil passe inn og færre vil droppe ut. At estetiske fag fra disse programmene også kan tilbys som valgfag til elever på andre studieretninger er et positivt bidrag til styrking av den kulturelle grunnmuren.

SEF ser positivt på at Kulturutredningen tydelig uttrykker at læringsarenaer innenfor kultursektoren aldri vil kunne erstatte de estetiske fagene i grunnskolen som et universelt tilbud, og at St.meld.20 (2012-13) *På rett vei* konstaterer at *de estetiske fagene skal ha høy status i skolen* (s.71). Vi er imidlertid bekymret for at mangelen på konkrete tiltak fortsatt vil føre til svekkelse av fagene i grunnopplæringa og dermed også til en vesentlig brist i den kulturelle grunnmuren. SEF vil oppfordre Kulturdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Stortinget til å øke fokuset på de estetiske fagene i grunnskolen som kulturbærere,

¹ Kunnskapsdepartementet: St.meld.20 (2012-13) *På rett vei*, s.72

kulturformidlere og som forvaltere av mangfoldet av kulturer i vårt samfunn. Fagene har også stor betydning i et fremtidsperspektiv fordi de representerer kreative utviklingsmuligheter. Hva skal til for å skape noe nytt innenfor vitenskap eller kunst? De estetiske fagene er unike arenaer til å oppdage egen kreativitet og prøve ut egne ideer og oppleve mestring og glede. Tiltak på kulturskoleområdet ønsker vi velkommen, men vi støtter Enger-utvalget i at det er av avgjørende betydning at *grunnskolen* ivaretar ansvaret for den obligatoriske opplæringen i estetiske fag.

Lærerutdanning og lærerkompetanse i estetiske fag / kunstfag

De estetiske fagene har gjennom en årrekke også vært under sterkt press i lærerutdanning, både mht status, manglende oppmerksomhet fra politikere og skolemyndigheter, og ikke minst grunnet økonomi som har gitt reduserte fagtilbud. Det er et faktum at de estetiske fagmiljøene er til dels sterkt redusert ved en rekke lærerutdanningsinstitusjoner, og ikke alle har lenger egne fagtilbud i de estetiske fagene – selv ikke for trinn 1-7. Etter innføringen av grunnskolelærerutdanningene (GLU 1-7 og GLU 5-10) ser det ut til at situasjonen er ytterligere forverret i og med at disse utdanningene så langt i liten grad ivaretar de estetiske fagene og utvikling av kunstfaglig lærerkompetanse. Denne situasjonen understrekes både i rapporten fra det departementoppnevnte utvalget som utredet praktiske og estetiske fag og lærerutdanning², og av følgegruppa for lærerutdanningsreformen som sier følgende i sin 3. rapport fra 2013:

Dei faga som førebels er svakt representerte i fagvala over heile landet, er dei praktisk estetiske faga mat og helse, kunst og handverk og musikk³

Samtidig gir lærerstudenter uttrykk for at det er lite hensiktsmessig å velge estetiske fag så lenge statusen og oppmerksomheten om disse fagene er så lav, og at de foretar strategiske fagvalg som bidrar til at de får jobb etter endt lærerutdanning. Skolenes etterspørsel etter fagkompetanse reguleres bl.a. av fag og områder som har høy status hos skolepolitikere og skolemyndigheter og som er fremtredende i den offentlige skoledebatten. Det er heller ikke slik at viktige aktører i kulturlivet er særlig opptatt av å debattere kvaliteten på grunnopplæringen i estetiske fag i grunnskolen. I mange kunstutdanningsmiljøer, som for eksempel kunsthøgskolene, utgjør pedagogiske utdanninger en svært liten og ubetydelig del av det totale studietilbudet, i tillegg til at "skolekoden" i denne typen miljøer innebærer at kunstopplæring og – formidling i grunnskolen anses å ha lav status.

Den kanskje viktigste enkeltfaktoren bak de estetiske fagenes lave status og vanskelige situasjon i grunnopplæringa er mangelen på lærerkompetanse i fagene. Tallene fra Statistisk Sentralbyrås undersøkelser viser at lærerkompetansen er svakest i de praktiske og estetiske fagene, og en svært stor andel av lærerne i musikk og kunst og håndverk har ingen utdanning i disse fagene:

² Espeland, Allern, Carlsen og Kalsnes: Praktiske og estetiske fag og lærerutdanning. HSH-rapport 2011/1: http://brage.bibsys.no/hsh/bitstream/URN:NBN:no-bibsys_brage_16239/1/Rapport.pdf

³ Følgegruppa for lærerutdanningsreforma (2013): RAPPORT NR. 3, s 33

Lærerkompetanse – estetiske fag	
1999-2000	2005-2006
<ul style="list-style-type: none"> • Over 50 % av lærerne som underviste i musikk og K/H på småskoletrinnet hadde ingen utdanning i disse fagene • 40 % av musikk lærerne på mellomtrinnet og 25 % på ungdomstrinnet hadde ingen musikkutdanning • 40 % av K/H- lærerne på mellomtrinnet, og 30 % på ungdomstrinnet hadde ingen utdanning i kunst og håndverk 	<ul style="list-style-type: none"> • Over 50 % av lærerne som underviser i musikk og K/H på småskoletrinnet har ingen utdanning i disse fagene • 35 % av musikk lærerne på mellomtrinnet og 28 % på ungdomstrinnet hadde ingen musikkutdanning • 43 % av K/H- lærerne på mellomtrinnet, og 30 % på ungdomstrinnet hadde ingen utdanning i kunst og håndverk
(kilde SSB/ Lagerstrøm (2000): Kompetanse i grunnskolen, Hovedresultater 1999-2000.	(kilde SSB/ Lagerstrøm (2007): Kompetanseprofil i grunnskolen, 2005/2006)
Signe Kalsnes, Norges musikkhøgskole	

Når vi også vet at de estetiske fagene ikke er obligatoriske i videregående skole og heller ikke i lærerutdanning, vil mange lærere på barnetrinnet – der det fortsatt ikke vil være kompetansekrav - undervise disse fagene med utgangspunkt i den kompetansen de selv har fra egen 10-årig grunnskole. De estetiske fagene i grunnskolen er karakterisert ved deres utøvende og skapende profil, og krever både kunnskaper og egenferdighet hos læreren. Dette er fagkompetanse som må utvikles over tid og gjennom egen øving, og som må ligge til grunn for lærerens undervisning dersom de faglige intensjonene for estetiske fag i grunnskolen skal kunne nås.

Kulturskolen

Enger- utvalget stiller spørsmål ved hvilken retning kulturskolen skal utvikles og skisserer to ulike alternativer – enten en nærmere tilknytning til skolen og SFO slik at flere barn får tilbud om kulturskole, eller ved å styrke kulturskolen som en selvstendig kulturinstitusjon. *SEF vil hevde at dette bør være et både og, snarere enn enten eller.* Kulturskolene besitter i mange kommuner høy kunstfaglig og - pedagogisk kompetanse. Samtidig er kulturskolene fylt av lærere i til dels små timelærerstilling som jobber i flere kulturskoler eller andre jobber for å komme opp i full stilling. SEF vil hevde at kommunene bør bestrebe seg på å benytte lærernes kunstfaglig kompetanse på måter som sikrer at flere barn får tilgang på denne kompetansen, samtidig som lærerne tilbys tilfredsstillende arbeidsvilkår innenfor kommunen. Vi tar derfor sterkt til orde for at kommunene oppretter *kombinerte stillinger* – for eksempel i kulturskolen og grunnskolen. Dette vil gi grunnskolen tilgang til kunstfaglig lærerkompetanse uten at skolens ansvar for opplæringen i estetiske fag svekkes.

I tillegg må det legges til rette for at kulturskolene både kan utvikle breddetilbudene – for eksempel i form av *kulturskoletimen*, kjernetilbudene og fordypningstilbudene og på denne måten styrkes som selvstendige institusjoner *eller snarere institusjoner med spesifikt kunstfaglig opplæringsoppdrag*. Det er imidlertid viktig å se hele bredden av kunstfaglig

opplæring fra *elevens perspektiv*. Da kan det være en fordel at undervisningen i musikk- og kunst og håndverk i grunnskolen ikke oppleves som fullstendig løsrevet fra innholdet og aktivitetene i kulturskoletimen eller andre tilbud i kulturskolen. Disse ulike opplæringstilbudene bør snarere bygge på hverandre slik at elevens estetiske og kunstfaglige kompetanse utvikles både i bredde og dybde.

Som Enger-utvalget påpeker, har kulturskolen en utfordring mht å rekruttere bredere. SEF støtter derfor tiltaket om å innføre Kulturskoletimen for elever i 1. til 4. trinn i tilknytning til skoledagen/ SFO. Vår vurdering er at Kulturskoletimen vil være av stor betydning for en bredere rekruttering til kulturskolen, og at det derfor er viktig å få på plass en lovfesting av ordningen. Skal den kulturelle grunnmuren stå stødig er en bredere rekruttering til kulturskolen helt nødvendig, både mht. kjønn, etnisitet og sosioøkonomiske forhold. SEF mener også at lovfestingen av kulturskoletimen bør omfatte kompetansekrav til lærere som skal undervise i ordningen tilsvarende minimum 60 studiepoeng.

Kulturskolene må forbli i Kunnskapsdepartementet og under opplæringsloven

Utvalget tar også til orde for å vurdere kulturskolens sektortilknytning, og foreslår at kulturskolene overflyttes fra Kunnskapsdepartementet til Kulturdepartementet. SEF vil sterkt fraråde dette, og kan ikke se at utredningen på noe punkt klarer å sannsynliggjøre at et slikt grep vil legge bedre til rette verken for videre utvikling av kulturskolene, eller for grunnskolens opplæring i estetiske fag. Tvert imot mener vi at et slikt grep svekker grunnopplæringen for alle elever som helhet. Forslaget oppleves snarere som et grep for å gi Kunnskapsdepartementet mer "pondus", men i dette tilfellet blir det – slik vi ser det - på kulturskolens, grunnskolens og den kulturelle grunnmur- byggingens bekostning.

Den kulturelle skolesekken

Nyere forskning på DKS viser at det har utviklet seg en såkalt "begeistringskultur" knyttet til DKS som kan ha som konsekvens at det ikke er legitimt å kritisere ordningen eller forsøke å endre profilen i frykt for at ordningen skal svekkes eller legges ned. SEF er opptatt av å ta signalene om skolens og elevenes manglende medvirkning på alvor, og vil ta til orde for en utvikling der skolen, lærerne og elevene får større innflytelse både på innhold og formidlingsformer i DKS. Dette må skje gjennom et tettere samarbeid mellom kulturr- og skolesektor, og mellom kunstnere, lærere og elever. Slik vil ordningen bedre kunne nå målsettingen om at kunst- og kulturuttrykk skal være en viktig del av skolens faglige virksomhet og bidra til at elevene når målene for opplæringen.

Med hilsen

Signe Kalsnes
Styreleder SEF